

ficiant, dum viget ætas, dum nondum canis spargitur caput, antequam subeant morbi, tristisque senectus, & labor, & diræ rapiat inclementia mortis. Nihil in te mediocre esse contentus sum, totum summum, totum perfectum desidero. Sanctum Vigilantium Presbyterum, qua aviditate susceperim, melius est ut ipsius verbis, quam meis discas litteris, qui cur tam cito à nobis profectus sit, & nos relinquerit, non possum dicere, ne lædere quempiam videar. Tamen quasi prætereuntem, & festinantem paululum retinui, & gustum ei nostræ amicitiae dedi, ut per eum discas, quid in nobis non desideres. Sanctam conservam tuam, & tecum Domino militantem, per te salutari volo.

HIERONYMUS AD MARCELLAM,

de laudibus Assellæ.

Argumentum Epistolæ.

Pater Assellæ somniarat se in vitra phiala videre puellam virgunculam. Eam natam, & ante annos pubertatis, Virginitati consecravit, flameo virginali tectam, quæ post duodecimum annum, Monachæ vitam arripuit, ac Romæ, perinde ac in eremo vixit. Hujus laudes ad Marcellam ejus familiarem scribi, ne videretur asentari, quod viventem adhuc tantopere laudaret.

Nemo reprehendat, quod in epistolis aliquos aut laudamus, aut carpinus: cum & in arguendis malis sic correctio cæterorum, & in optimis prædicandis, bonorum ad virtutem studia conciten-

tur. Nudiustertius de beatæ memoriæ Lea aliqua dixeramus. Illicò pupugit animum, & mihi venit in mentem, non debere nos tacere de virgine, qui de secundo ordine castitatis loquuti sumus. Igitur Assellæ nostræ vita breviter explicanda est, cui quæso: ne hanc epistolam legas, gravatur quippè laudibus suis, sed his potius, quæ adolescentulæ sunt, legere dignare, ut ad exemplum ejus se instituentes conversationem illius, perfectæ vitæ normam arbitrentur. Prætermitto, quod in matris utero benedicatur ei, antequam nascatur, quod in phialam nitentis vitri, & omni speculo purioris patris virgo traditur per quietem: quod adhuc infantia involuta pannis, & vix annum decimum ætatis excedens, honore futuræ beatitudinis consecratur. Sit gratiæ omne, quod ante laborum fuit, licet Deus præsciis futurorum, & Jeremiam sanctificet in utero, & Joannem in alvo matris faciat exultare, & Paulum ante constitutionem mundi separet in Evangelium filii sui. Ad eam venio, quæ post duodecimum annum sudore proprio elegit, arripuit, tenuit, cœpit, implevit. Unius cellulæ clausa angustiis latitudine Paradiso fruebatur. Idem terræ solum, & orationis locum extitit, & quietis. Jejunium pro ludo habuit, in ediam pro refectione. Et cum eam non vescendi desiderium, sed humana confectio ad cibum traheret, panem, sale, & aqua frigida concitabat magis esuriem, quam restinguebat. Et quia penè oblitus sum, quod in principio debui dicere, cum primum hoc propositum arripuit, aurum colli sui, quod quidem murenulam vulgus vocat, quod scilicet metallo in virgulas lentescente, quadam ordinis flexuosi catena contextitur, absque parentibus vendidit, & tunicam fusciorẽ, quam ma-

tre impetrare non poterat, induta, pio negotiationis auspicio se repente Domino consecravit, ut intelligeret universa cognatio, non posse aliud ei extorqueri, quæ jam sæculum damnasset in vestibus. Sed (ut dicere coeperamus) ita se semper moderatè habuit, & intra cubiculi sui secreta custodivit, ut nunquam pedem proferret in publicum, nunquam viri nosset alloquium. Et quod magis sit admirandum, sororem virginem amaret potius, quam videret. Operabatur manibus suis, sciens scriptum esse: qui non operatur, non manducet. Sponso aut orans loquebatur, aut psallens. Ad Martyrum limina penè invisâ properabat. Et cum gauderet proposito suo, in eo vehementius exultabat, quod se nulus cognosceret, cumque per omnem annum jugi jejunio pasceretur, biduo, triduoque sic permanens, tum verò in Quadragesima navigii sui vela tendebat; omnes penè hebdomadas vultu lætante conjungens. Et quod impossibile forsitan est hominibus ad credendum, Deo autem præstante possibile est, ita ad quinquagenariam pervenit ætatem, ut non doleat stomachus, non viscerum cruciaretur injuria, non sicca humus jacentia membra confringeret, non sacro asperata cutis foetorem aliquem, situmque contraheret, sed sana corpore, animo sanior, solitudinem putaret esse delicias, & in urbe turbida inveniret eremum monachorum. Et hæc quidem tu melius nosti à qua pauca didicimus, & cujus oculis durities de genibus camelorum in illo sancto corpusculo præ orandi frequentia obcalluisse perspecta est. Nos quod scire possumus, explicamus: nihil illius severitate jucundius, nihil jucunditate severius, nihil suavitate tristius, nihil tristitia suavius. Ita pal-

lor in facie est, ut cum continentiam indicet, non redoleat ostentationem. Sermo silens, & silentium loquens. Nec citus, nec tardus incessus. Idem semper habitus. Neglecta mundities, & inculta vestis, cultus ipse sine cultu. Sola vitæ suæ æqualitate promeruit, ut in urbe pompæ, lasciviæ deliciarum, in qua humilem esse miseriam est, & boni eam prædicent, & mali detrahere non audeant. Viduæ eam imitentur, & virgines maritalæ colant, noxiæ timeant, suspiciant Sacerdotes.

HIERONIMUS AD MARCELLAM.

Argumentum Epistolæ.

Ingens apud Romanos odium sibi contraxerat Hieronymus, quod Paulam, & Eustochium primarias feminas traxisset ad Monachorum institutum: neque caruit suspitione quod Paulam adamaret. Hujusmodi obsecratorum obloquiis respondet, ac deplorat hominum malevolentiam.

SI tibi putem gratias à me referri posse, non sapiam. Potens est Deus super personam meam sanctæ animæ tuæ restituere quod moretur. Ego enim indignus, nec æstimare unquam potui, nec optare, ut mihi tantum in Christo largireris affectum. Et licet me sceleratum quidem putent, & omnibus flagitiis obrutum, & pro peccatis meis etiam hæc parva sit: tamen tu benè facis, quod ex tua mente etiam malos, bonos putas. Periculosum quippè est de servo alterius judicare; & non facilis veniâ prava dixisse de recitis. Veniet, veniet illa dies, in qua & mecum dolebis ar-

dere non paucos, ego probrosus, ego versipellis, & lubricus, ego mendax & Sathanæ arte decipiens; quid enim est tutius, hæc vel credidisse, vel finxisse de insontibus; an etiam de noxiis credere noluisse? Osculabantur mihi manus quidam, & ore viperæ detrahebant, & dolebant labiis, corde gaudebant. Videbat Dominus, & subsababat illos; & miserum me servum suum futuro cum eis iudicio reservabat. Alius incessuum meum calumniabatur, & risum; & ille vulvui detrahebat, hic in simplicitate aliud suspicabatur. Penè certe trienium cum eis vixi. Multa me virginum crebro turba circumdedit; Divinos libros, ut potui, nonnullis sæpe disserui. Lectio assiduitatem, assiduitas familiaritatem, familiaritas fiduciam fecerat. Dicant, quid unquam in me aliter senserint, quam Christianum decebat? Pecuniam cujusquam accepi? Munera vel parva, vel magna non sprevi? In manu mea alicujus insonuit? Obliquus sermo? oculus petulans fuit? Nihil mihi aliud objicitur, nisi sexus meus; & hoc nunquam objicitur, nisi cum Jerosolymam Paula, & Melania proficiscuntur. Esto: crediderunt mentienti, cur non credunt neganti? Idem est homo ipse, qui fuerat: fatetur in insontem qui dudum noxium loquebatur. Et certè veritatem magis exprimunt tormenta, quam risus: nisi quod facilius creditur, quod aut fictum libenter auditur, aut non fictum, ut fingatur impellitur. Antequam domum sanctæ Paulæ nossem, totius in me urbis studia consonabant. Omnium penè iudicio dignus summo Sacerdotio decernebar; beatæ memoriæ Damasus meus sermo erat, dicebar sanctus, dicebar humilis, & disertus. Nunquid domum alicujus lascivioris ingressus sum? Nunquid me vestes sericæ nitentes gamma; picta sacies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit

alia Romæ matronarum, quæ meam posset edomare mentem, nisi lugens, atque jejunans, squalens sordibus, fletibus penè cæcata, quam continuis nocentibus misericordiam Domini deprecantem sol sæpè deprehendit, cujus Canticum Psalmi, sermo Evangelium, deliciæ continentia, vitæ jejunium. Nulla me potuit alia delectare, nisi illa, quam manducantem nunquam vidi? Sed postquam eam pro suæ merito castitatis venerari, colere, suscipere cœpi, omnes me illicò deseruere virtutes. O invidia primum mordax tui! O Sathanæ calliditas, semper sancta persequens! Nullæ aliæ Romanæ urbi fabulam præbuerunt, nisi Paula, & Melania, quæ contemptis facultatibus, pignorbisque desertis, Crucem Domini, quasi quoddam pietatis levavere vexillum. Si balneas paterent, unguenta eligerent, divitias, & viduitatem haberent materiam luxuriæ & libertatis; dominæ vocarentur & sanctæ. Nunc in sacco & cinere formosæ volunt videri, & in gehennam ignis cum jejuniis & pudore descendere, videlicet non licet eis applaudente populo perire cum turbis. Si Gentiles hanc vitam carperent, si Judæi; haberent solatium non placendi eis, quibus displicet Christus. Nunc verò, proh nefas! homines Christiani, prætermisa domorum suarum cura, & proprii oculi trabe neglecta in alieno oculo festucam quærunt. Lacerant sanctum propositum, & remedium poenæ suæ arbitrantur, si nemo sit sanctus; si omnibus detrahatur; si turba sit pereuntium, si multatudo peccantium. Tibi placet lavare quotidie, alius has mundities sordes putas. Tu attagenem ructas, & de comese accipensere gloriaris: ego faba ventrem impleo. Te delectant chachinantium greges: me Paula, Melaniaquæ plangentés. Tu aliena decideras; ille

contemnunt sua. Te delibuta melle vina delectant; illæ potant aquam frigidam suaviorem. Tu te perdere existimas, quidquid in præsentem non habueris, comederis, devoraveris: illæ futura desiderant, & credunt vera esse, quæ scripta sunt. Esto ineptè, & inaniter, quibus resurrectio corporum persuasit; quid ad te? Nobis è contrario tua vita displicet, bono tuo crassus sis; me macies delectat, & pallor. Tu tales miseros arbitraris; nos te miserabiliorem putamus. Par pari refertur, & invicem nobis videmur insanire. Hæc, mi domina Assella, cum jam navem conscenderem, raptim flens dolensque conscripsi; & gratias ago Deo meo: quòd dignus sim, quem mundus oderit. Ora autem, ut de Babylone Jerosolymam regrediar, ne mihi dominetur Nabucodonosor, sed Jesus filius Josedech: veniat Esdras qui interpretatur adjutor, & reducat me in patriam meam. Stultus ego, qui volebam cantare canticum Domini in terra aliena; & deserto Monte Sina, Ægypti auxilium flagitabam. Non recordabar Evangelii, quia qui de Jerusalem egreditur, statim incidit in latrones, spoliatur, vulneratur, occiditur. Sed licet Sacerdos despiciat, atque Levites; Samaritanus ille misericors est, cui cum diceretur: Samaritanus es, & dæmonium habes, dæmonium renuens, Samaritanum se non negavit, quia quem nos custodem, Hebræi Samaritem vocant. Meleficum quidam me garriunt: titulum fidei servus agnosco, Magum vocant & Judæi Dominum meum, seductor & Apostolus dictus est. Tentatio me non apprehendat, nisi humana. Quotam partem angustiarum perpessus sum, qui Cruci milito? Infamiam falsi criminis imputarunt. Sed scio per bonam, & malam famam perveniri ad regna Cælorum. Saluta Paulam,

& Eustochium, velit nolit mundus, in Christo meas. Saluta matrem Albinam, sororemque Marcelam, Marcellinam quoque, & sanctam Felicitatem, & dic eis: Ante Tribunal Christi simul stabimus; ibi apparebit, qua mente quis vixerit. Memento mei, exemplum pudicitæ & virginitatis insigne, fluctusque maris tuis precibus mitiga.

AD PRINCIPIAM VIRGINEM: MARCELLÆ
viduæ Epitaphium.

Argumentum Epistolæ.

Marcella primæ nobilitatis puella, septimo à nuptiis mensæ fuerat orbata marito. Postea Cerealem Consulem illius nuptias ambientem pertinaciter reiecit, decreta deinceps viduæ castimoniam. Monachicam vitam prima nobilitatem feminariam ausa est Romæ profiteri, ac multas ad idem institutum pertraxit. A D. Hieronymo divinas litteras diligentissime didicit, cum esset Romæ; absenti sæpè scripsit, & cum opibus suis adjuvit. Hujus opera mulieris, Origenistarum Jerosolymis orta factio extincta est. Diripita à Gothis Roma feciliter obiit. Scribit ad Principiam Marcellæ quondam contubernalem, ac discipulam.

SÆpè & multum flagitas, virgo Christi Principia, ut memoriam sanctæ femine Marcellæ litteris recolam, & bonum quo diu frui sumus, etiam cæteris noscendum, imitandumque describam. Satis doleo, quod hortaris sponte currentem, & me arbitraris indigere precibus, qui ne tibi

quidem in ejus dilectione concedam, multoque plus accipiam, quam tribuam beneficii, tantarum recordatione virtutum. Nam, ut hucusque reticerem, & biennium præterirem silentio, non fuit dissimulationis, ut malè existimas, sed tristitiæ incredibilis, quæ ita meum oppressit animum, ut melius judicarem tacere in præsentiarum, quam nihil dignum illius laudibus dicere. Neque verò Marcellam tuam, imò meam; & ut verius loquar, nostram, omniumque Sanctorum, & propriæ Romanæ Urbis inclytum decus institutis rhetorum prædicabo, ut exponam illustrem familiam, alti sanguinis decus, & stemmata per Proconsules, & Præfectos Prætorio decurrentia. Nihil in illa laudabo, nisi quod proprium est, & eo nobilius, quod opibus, & nobilitate contempta, facta est paupertate & humilitate nobilior. Orbata patris morte, viro quoque post nuptias septimo mense privata est. Cumque eam Cerealis (cujus clarum inter Consules nomen est) propter ætatem, & antiquitatem Familiæ, & insignem (quod maximè viris placere consuevit) decorem corporis, ac morum temperantiam ambrosius peteret, suasque longævus polliceretur divitias, & non quasi in uxorem, sed quasi in filiam vellet donationem transfundere, Albinaque mater tam clarum præsidium viduatæ domus ultrò appeteret; illa respondit: si vellem nubere, & non æternæ me cuperem pudicitiaæ dedicare, utique maritum quærerem non hæreditatem, illoque mandante, posse & senes diu vivere, & juvenes citò mori, eleganter lusit: juvenis quidem post citò mori, sed senex diu vivere non potest. Qua sententia repudiatus, exemplo cæteris fuit, ut ejus nuptias desperarent. Legimus in

Evangelio secundum Lucam: Et erat Anna Prophetissa filia Phanuelis de Tribu Asser. Et hæc provecæ ætatis in diebus plurimis, vixeratque cum viro suo annis septem à virginitate sua, & erat vidua annis octoginta quatuor, nec recedebat de Templo, jejuniis, & obsecrationibus Domino serviens die ac nocte: nec mirum, si videre meruit Salvatorem, quem tanto labore quærebat. Conferamus septem annos septem mensibus; sperare Christum & tenere; natum confiteri & in Crucifixum credere; parvulum non negare, & virum gaudere regnantem. Non facio ullam inter sanctas fœminas differentiam, quod nonnulli inter sanctos viros, & Ecclesiarum Principes stultè facere consueverunt: sed illò tendit assertio, ut quarum unus est labor, unum & præmium sit. Difficile est in maledicâ Civitate, & in Urbe, in qua orbis quondam populus fuit, palmaque vitiorum, * si honestis detraherent, & pura, ac munda macularent, non aliquam sinistris rumoris fabulam contrahere: Undè quasi rem difficillimam, & penè impossibilem optat Propheta potius, quam præsumit, dicens, Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Immaculatos in via hujus sæculi appellat, quos nulla obscœni rumoris aura macularit, qui opprobrium non acceperint adversus proximos suos, de quibus & Salvator in Evangelio: esto, inquit, benevolus, sive benè sentiens, de adversario tuo, dum es in via cum illo. Quis unquam de hac muliere, quod displiceret, audivit, ut crederet? Quis credidit, ut non magis seipsum malignitatis & infamiæ condemnaret? Ab hac primùm confusa Gentilitas est, dum omnibus patuit, quæ esset viduitas Christiana, quam & conscientia, & habitu promulgavit. G. hoc est: ubi omnia erant vitia.

mittebat. Illæ enim solent purpurisso, & cerusa ora depingere, sericis nitere vestibus, splendere gemmis, aurum portare cervicibus, & auribus perforatis, rubri maris pretiosissima grana suspendere, fragrare musco mure, maritos ita plangere, ut tandem dominatu eorum se caruisse lætentur, quærantque alios, non quibus juxta Dei sententiam serviant, sed quibus imperent. Unde & pauperes eligunt, ut nomen tantum virorum habere videantur, qui patienter rivales sustineant, si musitaverint illico projiciendi. Nostra vidua talibus usa est vestibus, quibus arceret frigus, non membra nudaret: aurum usque ad annuli sinaculum repudians, & magis in ventribus egenorum, quam in marsupiiis recondens. Nusquam sine matre: nullum Clericorum, aut Monachorum (quod amplæ domus interdum exigebat necessitas) vidi absque arbitris. Semper in comitatu suo virgines, ac viduas, ipsas graves fœminas habui, sciens ex lascivia puellarum sæpe de dominarum moribus judicari, & qualis quæque sit, talium consortio delectari. Divinarum Scripturarum ardor erat incredibilis. Semperque cantabat: In corde meo abscondi eloquia tua, ut non pecem tibi. Et illud de perfecto viro: Et in lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte. Meditationem legis non in replicando quæ scripta sunt, ut Judæorum existimant Pharisæi, sed in opere intelligens, juxta illud Apostolicum: sive comeditis, sive bibitis, sive quid agitis, omnia in gloriam Domini facientes. Et Prophætæ verba dicentis: A mandatis tuis intellexi: ut postquam mandata complisset: tunc se scitet mereri intelligentiam Scripturarum. Quod & alibi legimus, quia cœpit Jesus facere, & docere. Erubescit enim quam-

vis præclara doctrina, quam propria reprehendit conscientia. Frustraque ejus lingua prædicat paupertatem, & docet eleemosynas, qui Crœsi divitiis tumet. Villique opertus pallio, pugnat contra tideas vestium ritarum. Illi erant moderata jejunia, carminum abstinentia, vini odor magis, quam gustus, propter stomachum, & frequentes infirmitates. Raro procedebat in publicum: & maximè nobilium matronarum vitabat domos, ne cogeretur videre, quod contempserat. Apostolorum, & Martyrum Basilicas secretis celebrans orationibus, & quæ populorum frequentiam declinarent. Matri in tantum obediens, ut interdum faceret, quod nolebat. Nam cum illa suum diligeret sanguinem, & absque filiis & nepotibus vellet in fratris liberos universa conferre: ista pauperes eligebat, & tamen matri contraire non poterat, monilia, & quidquid suppellectilis fuit, divitibus, peritura concedens, magisque volens pecuniam perdere, quam parentis animum contristare. Nulla eo tempore nobilium fœminarum noverat Romæ propositum Monachorum, nec audebat propter rei novitatem ignominiosum, ut tunc putabatur, & vile in populis nomen assumere. Hæc ab Alexandrinis prius Sacerdotibus, Papaque Athanasio, & postea Petro, qui persecutionem Arrianæ hæreseos declinantes, quasi ad tutissimum communionis suæ portum Romam confugerant, vitam Beati Antonii, adhuc tunc viventis, Monasteriorumque in Thebaide Pachumii, & virginum, ac viduarum didicit disciplinam. Nec erubuit profiteri, quod Christo placere cognoverat. Hanc multos post annos imitata est Sophronia, & aliæ quibus rectissimè illud Ennianum aptari potest: *Utinam me in nemore Pelio.* Hujus amicitiiis fruita est Paula venerabilis. In

hujus cubiculo nutrita Eustochium, virginitatis decus, ut facilis æstimatio sit, qualis magistra, ubi tales discipulæ? Rideat forsitan infidelis lector me in muliercularum laudibus immorari: qui si recordetur sanctas fœminas comites Domini Salvatoris, quæ ministrabant ei de sua substantia, & tres Marias stantes ante Crucem, Mariamque propriè Magdalenem, quæ ob sedulitatem, & ardorem fidei, Turritiæ nomen accepit, * prima ante Apostolos Christum videre meruit resurgentem: se potius superbiæ, quàm noscondemaabit ineptiarum, qui virtutes, non sexu, sed animo judicamus, contemptæque nobilitatis ac divitiarum majorem gloriam ducimus. Unde & Jesus Joannem Evangelistam amabat plurimum; qui propter generis nobilitatem erat notus Pontifici, & Judæorum insidias non timebat, in tantum, ut Petrum introduceret in atrium, & stare solus Apostolorum ante Crucem, Matremque Salvatoris in sua reciperet, ut hæreditatem Virginis Domini, Virginem Matrem Filium virgo susciperet: Annis igitur plurimis sic suam transegit ætatem, ut ante se vetulam cerneret, quàm adolescentulam fuisset, meminisset, laudans illud Platonium, qui Philosophiam meditationem mortis esse dixit. Unde & noster Apostolus: Quotidiè inquit, morior propter vestram salutem. Et Dominus juxta antiqua exemplaria: nisi quis tulerit crucem suam quotidie, & sequutus fuerit me, non potest meus esse discipulus: multoque ante per Prophetam Spiritus Sanctus: propter te mortificamur tota die, æstimati sumus ut oves occisionis. Et post multas ætates illa sententia: me-

* *Gadal* apud Hebræos, magnificare & exaltare significat: inde postea *Magdal*, turris, à quo nemine *Magdalena* postremo dicitur.

mento semper diem mortis, & nunquam peccabis, disertissimique præceptum Satyrici: vive memor lethi: fugit hora: hoc quod loquor inde est. Sic ergo (ut dicere expeperamus) ætatem duxit, & vixit, ut semper se crederet esse morituram. Sic induta est vestibus, ut meminisset sepulchri, offerens se hostiam rationabilem, vivam, placentem Deo. Denique cum & me Romanam cum Sanctis Pontificibus Paulino, & Epiphanio, Ecclesiastica traxisset necessitas, quorum alter Antiochenam Siria, alter Selaminiam Cypri rexit Ecclesiam, & verecundè nobilium fœminarum oculos declinarem: ita egi secundum Apostolum, importunè opportunè, ut pudorem meum sua superaret industria. Et quia alicujus tunc nominis esse existimabar super studio Scripturarum, nunquam venit, quin de Scripturis aliquid interrogaret, nec statim acquiescerat, sed moveret è contrario quæstiones, non ut contenderet, sed ut quærendo disceret earum solutiones, quas opponi posse intelligebat. Quid in illa virtutum, quid ingenii, quid sanctitatis, quid puritatis invenirem, vereor dicere, ne fidem credulitatis excedam, & tibi majorem dolorem incuriam, recordanti quanto bono carueris. Hoc solum dicam, quod quidquid in nobis longo fuit studio congregatum, & meditatione diuturna, quasi in naturam versum, hoc illa libavit, didicit, atque possedit, ita ut post profectionem nostram si de aliquo testimonio Scripturarum esset oborta contentio, ad illam judicem pergeretur. Et quia valde prudens erat, & noverat illud, quod appellant Philosophi *Tò præpon*, id est, decere quod facias. Sic ad interrogata respondebat, ut etiam sua non sua diceret, sed vel mea vel cuiuslibet alterius, ut in eo ipso quod docebat, se discipulam fateretur. Sciebat enim

dictum ab Apostolo: docere autem mulieri non permitto: ne virili sexui, & interdum Sacerdotibus, de obscuris & ambiguis sciscitantibus facere videretur injuriam. In nostrum locum statim audivimus te illius adhæsisse consortio, & nunquam ab illa ne transversum quidem unguem, ut dicitur, recessisse. Eadem domo, eodem cubiculo usam, ut omnibus in urbe clarissima notum fieret, & te matrem, & illam filiam reperisse, suburbanus ager vobis pro Monasterio fuit, & rus electum pro solitudine. Multoque ita vixistis tempore, ut ex imitatione vestri, & conversione multarum, gauderemus Romam factam Jerosolymam. Crebra virginum Monasteria, Monachorum innumerabilis multitudo, ut pro frequentia serviendum Deo, quod prius ignominia fuerat, esset postea gloria. Interim absentiam nostri mutuis solabamur alloquiis, & quod carne non poteramus, spiritu reddebamus. Semper obviare epistolis, superare officiis, salutationibus prævenire. Non multum perdebat absentia, quæ jugibus sibi litteris jungebatur. In hac tranquillitate, & Domini servitute, hæretica in his Provinciis exorta tempestas cuncta turbabit, & in tantam rabiem concitata est, ut nec sibi, nec ulli bonorum parceret. Et quasi parum esset hic universa movisse, navem plenam blasfemiarum * Romano intulit portui. Invenitque protinus patella operculum, & Romanæ fidei purissimum fontem, cæno lutosa permiscuere vestigia. Nec mirum si in plateis, & in foro rerum venalium fictus ariolus stultorum verberet nares, & oborto fuste dentes mordentium quatiat; cum venenata spurcaque doctrina Romæ invenerit, quos induceret. Tunc librorum *Periarchon* ** infamis interpretatio, tunc dis-

* Intelligit de Origenis hæresibus. ** De principiis.

cipulus *Olbios* * & verè nominis sui, si in talem Magistrum non impegisset. Tunc nostrorum *Didacticon*, contradictio, & Pharissæorum turbata est schola. Tunc Sancta Marcella, quæ diu se cohibuerat, ne per æmulationem quippiam facere videretur, postquam sensit fidem Apostolico ore laudatam, in plerisque violari, ita ut Sacerdotes quoque, & nonnullos Monachorum, maximèque sæculi homines in assensum sui traheret, ac simplicitati illuderet Episcopi, qui de suo ingenio cæteros æstimabat; publicè restitit, males Deo placere, quàm hominibus. Lauda Salvator in Evangelio villicum iniquitatis, quod contra dominum quidem fraudulenter, attamen pro se prudenter fecerit. Cernentes hæretici de parva scintilla maxima incendia concitari, & suppositam dudum flammam, jam ad culmina pervenisse, nec posse latere quod multos deceperat; petunt, & impetrant Ecclesiasticas Epistolas; ut communicantes Ecclesiæ discessisse viderentur. Non multum tempus in medio succedit in Pontificatum vir insignis Anastasius, quem diu Roma habere non meruit, ne Orbis caput sub tali Episcopo truncaretur. Imò idcirco raptus, atque translatus est, ne semel latam sententiam, precibus suis flectere conaretur. Dicente Domino ad Jeremiam: ne oraveris pro populo isto, neque depreceris in bonum. Quia si jejunaverint, non exaudiam preces eorum. Et si holocausta, & victimas obtulerint, non suscipiam eas. In gladio enim, & fame, & pestilentia ego consumam eos. Dicat, quid hæc ad laudem Marcellæ? Damnationis hæreticorum hæc fuit principium; dum adducit testes, qui prius ab eis eruditi, & postea ab hæretico fuerant errore correpti; dum ostendit multitudinem

deceptorum: dum impia *Periarcho*n ingerit volumina, quæ emendata manu scorpion * monstrabantur; dum acciti frequentibus litteris hæretici, ut se defenderent, venire non sunt ausi, tantaque vis conscientiæ fuit, ut absentes damnari, quàm præsentibus coargui, maluerint. Hujus tam gloriosæ victoriæ origo Marcella est: tuque caput horum, & causa bonorum, scis me vera narrare, quæ nosti, vix de multis pauca dicere, ne legenti fastidium faciat odiosa replicatio, & videat apud malevolos sub occasione laudis alterius, stomachum meum digerere. Pergam ad reliqua. De Occidentis partibus ad Orientem turbò transgressus minitabatur plurimis magna naufragia. Tunc impletum est: Putas veniens Filius hominis, fidem inveniet super terram? Refrigerata charitate multorum, pauci, qui amabant fidei veritatem, nostrò lateri jungebantur, quorum publicè petebatur caput, contra quos opes omnes parabantur, ita ut Barnabas quoque duceretur in illam similitudinem, imò apertum patricidium quod non viribus, sed voluntate commisit. Et ecce universa tempestas Domino fante deleta est, expletumque vaticinium Prophetale: auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum revertentur. In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Et illud Evangelicum: stulte hac nocte auferetur anima tua à te; quæ autem præparasti, cujus erunt? Dum hæc aguntur in Jerusalem, terribilis de Occidente rumor affertur, obsideri Romam, & auro salutem civium redimi, spoliatosque rursum circumdari; ut post substantiam, vitam quoque perderent. Hæret vox, & singultus incipiunt verba distantis. Capitur Urbs, quæ totum ce-

* Ruffinum vocat, quòd latenter, & ambabus, ut dicitur, manibus venenum funderet.

pit Orbem, imò fame perit, antequam gladio, & vix pauci qui caperentur, inventi sunt. Ad nefandos cibos erupit esurientium rabies, & sua invicem membra laniarunt, dum mater non parsit lactenti infantiæ, & suo recipit utero, quem paulò antè effuderat. Nocte Moab capta est, nocte cecidit murus ejus Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt cadavera Sanctorum tuorum escas volatilibus cœli, carnes sanctorum tuorum bestiis terræ: effuderunt sanguinem eorum sicut aquam in circuitu Jerusalem, & non erat qui sepeliret.

*Quis eladem illius noctis, quis funera fando
Explicit, aut possit lacrymis equare dolorem?
Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos:
Plurima perque vias spargantur inertia passim
Corpora, perque domos, & plurima mortis imago.*

Cum iterum ut in tanta confusione rerum, Marcellæ quoque domum cruentus victor ingreditur. Sit mihi fas audita loqui, imò à Sanctis viris visa narrare, qui interfuere præsentibus, qui te dicunt in periculo quoque ei fuisse sociatam. Intrepido vultu excessisse dicitur introgressos. Cumque posceretur aurum, & defosas opes vili excusaret tunica, non tamen fecit fidem voluntariæ paupertatis. Cæsam fustibus flagisque, ajunt non sensisse tormenta; sed hoc lacrymis, hoc pedibus eorum prostratam egisse, ne te à suo consortio separent, ne sustineret adolescentia, quod senilis ætas timere non poterat. Christus dura corda mollivit, & inter cruentos gla-

* Virg. Æneid. lib. 2.

dios invenit locum pietas. Cumque & illam & te ad Beati Apostoli Pauli Basilicam barbari deduxissent, ut vel salutem vobis ostenderent, vel sepulchrum; in tantam lætitiā dicitur erupisse, ut gratias ageret Deo, quod te integram sibi reservasse; quod pauperem illam non fecisset captivitas, sed invenisset; quod egeret quotidiano cibo; quod saturatam Christo non sentiret esuriem; quod & voce & opere loqueretur: Nuda exivi de utero matris meæ; nuda & redeam: Sicut Domino visum est, ita & factum est: Sit nomen Domini benedictum. Post aliquot dies sano, integro, vegetoque corpusculo obdormivit in Domino, & te paupertatula suæ, imò per te pauperes reliquit hæredes, claudens oculos in manibus tuis, reddens spiritum in tuis oculis, dum inter lacrymas tuas illa rediret conscientia vitæ bonæ, & præmiis futurorum. Hæc tibi, Marcella venerabilis, & tibi Principia filia, una & brevi lucubratione dictavi, non eloqui venustate, sed voluntate in vos animi gratissimi, & Deo & legentibus placere desiderans.

HIERONYMUS MARCELLAM INVITAT
ad rus Bethlehemicum.

Argum. Epistolæ.

Marcellam viduam jam Monachorum institutum sequentem hortatur, ut Roma relicta, Bethlehem se conferat; per contentionem ostendens, & quantum comeditatum habeat, rus Bethlehemiticum.

AMbrsius (quo chartas, sumptus, notarius ministrante, tam innumerabiles libros verè Adamantius & Chalcentis * noster explicavit) in quadam epistola, quam eundem de Athenis scripserat, refert nunquam se cibum, Origine præsentem, sine lectione sumpsisse, numquam inisse somnum, nisi unus è fratribus sacris litteris personaret. Hoc diebus egisset, & noctibus, ut lectio orationem exciperet, & oratio lectionem. Quod nos ventris animalia tale unquam fecimus? Quos si vel secunda hora legentes inveniret, oscitamus, manu faciem defricantes, continemus stomachum, & quasi post multum laborem, mundialibus rursus negotiis occupamur. Prætermitto prædicia, quibus mons onerata premitur. Pudet dicere frequentiam salutandi, qua aut ipsi quotidie ab alios pergimus, aut nos venientes, cæteros expectamus. Deinceps itur in verba, sermo teritur, lacerantur absentes, vita aliena describitur, & mordentes invicem, consumimur ad invicem. Talis nos cibus occupat, & dimittit. Cum verò amici recesserint, ratiocinia supputamus, nunc ira personam leonis nobis imponit, nunc cura superflua in

* Nomen ab æreis intestinis deductum, compositum ex *Chalkos* & *entera*.

annos plurimos durata præcogitat. Nec recordamur Evangelii dicentis, stulte, hac nocte auferent animam tuam à te; quæ autem præparasti, cujus erunt? Vestes non ad usus tantum, sed ad delicias conquiruntur. Ubi cumque compendium est, velocior pes, citus sermo, auris attentior. Si damnum (ut sæpe in re familiari accidere solet) fuerit nuntiatum, vultus mœrore deprimitur. Lætatur ad nummum, amisso obolo constrictatur. Unde cum in uno homine animarum tam diversa sit facies, Propheta Dominum deprecatur, dicens: Domine in civitate tua imaginem eorum dissipa. Cum enim ad imaginem & similitudinem Dei conditi simus, ex vitio nostro personas nobis plurimas superinducimus. Et quomodo in theatralibus scenis unus atque idem histrio, nunc Herculem robustus ostendit, nunc molli in Venerem frangitur, nunc tremulus in Cybelem; ita & nos (qui si de mundo non essemus odieremur à mundo) tot habemus personarum similitudines, quot peccata. Quapropter quia multa jam vitæ spatia transmissimus fluctuando, & navis nostra nunc procellarum concussa turbine, nunc scopulorum illissionibus perturbata est, cum primum licet, quasi portum quemdam secreta ruris intremus. Ibi cibarius panis, & olus nostris manibus irrigatum, & lac deliciae rusticanae, viles quidem, sed innocentes cibos præbent. Ita viventes non oratione somnus nec saturitas à lectione revocabit. Si æstas est, secretum arboris umbra præbebit; si autumnus, ipsa aeris temperies, & strata subter folia locum quietis ostendunt. Vere ager floribus pingitur, & inter que-
 rit, & brumales naves, ligna non coemam, & ca-

lidius vigilabo, vel dormiam. Certè, quod sciam ylius non algebo. Habeat sibi Roma suos tumultus, arena sæviat, circus insaniant, theatra luxurient, & quia de nostris dicendum est, matronarum quotidie visitetur Senatus. Nobis adhærere Domino bonum est, & ponere in Domino Deo spem nostram, ut eum paupertatem istam cœlorum regna mutaverint, erumpamus in vocem: Quid enim mihi est in cœlo, & à te quid volui super terram? Quo scilicet cum tanta reperiamus in cœlo, parva & caduca quæsisse nos doleamus in terra. Verum, ut ad villam, & ad Mariæ diversorium veniamus (plus laudat enim unusquisque quod possidet) quo sermone, qua voce tibi speluncam Salvatoris exponam? Et illud Præsepe in quo Infantulus vagit, silentio magis, quam infirmo sermone honorandum est. Ubi sunt latæ porticus? ubi aurata laquearia? ubi domus miserorum pœnis, & damnatorum labore vestitæ? ubi instar palatii privatorum extructæ Basilicæ, ut vile corpusculum hominis pretiosius inambulet, & quasi mundo quidquam possit esse ornatus, tecta sua magis velint aspicere, quam cœlorum? Bethlehem ecce in hoc parvo terræ foramine cœlum. Conditor natus est: hic involutus pannis, hic visus à Pastoribus, hic demonstratus à stella, hic adoratus à Magis; & puto sanctior locus est rupe Tarpeja, quæ de cœlo sæpius fulminata ostendit, quod Deo displiceat. Est quidem ibi sancta Ecclesia, sunt trophæa Apostolorum & Martyrum, est Christi vera confessio, est Apostolorum prædicata Fides, & Gentilitate calcata, in sublime quotidie erigitur vocabulum Christianum. Sed ambitio, potentia, magnitudo urbis, viderit, & videre salutari, & salutare, laudare, & detrahare, vel audire,

vel proloqui, & tantam hominum frequentiam videre, à proposito monachorum & à quiete, aliena sunt. Aut enim videmus ad nos venientes, & silentium perdimus, aut si non videmus, superbiam arguimur. Interdum ut visitantibus reddamus vicem, ad superbas fores pergitur. Inter linguas rodentium ministrorum, postes ingredimur deauratos. In Christi verò villa, ut supra diximus, tota rusticitas est; extra Psalmos silentium est. Quocumque deverteris, arator stivam tenens alleluia decantat. Sudans messor Psalmis se avocatur; & curva attondens vites falce vinitor aliquid Davidicum canit. Hæc sunt in hac Provincia carmina; hæc, ut vulgò dicitur, amatoriam cantiones. Vale.

HIERONIMUS AD EUSTOCHIUM

de acceptis ab ea munusculis.

Argumentum Epistolæ.

Eustochium in natali D. Petri quædam misit ad D. Hieronymum; ea mystica interpretatione trahit ad morum institutionem.

Parva specie, sed charitate sunt magna, munera accepisse à virgine, armillas, epistolam, & columbas. Et quoniam mel in Dei sacrificiis non offertur, nimia dulcedo arte mutata est, & quadam, ut ita dicam, piperis austeritate condita. Apud Deum enim nihil voluptuosum, nihil tantum suave placet, nisi quod in se habet mordacis aliquid veritatis. Pascha Christi cum amaritudinibus manducatur. Festus est dies, & natalis beati Petri: festivius est solito

condiendus: ita tamen, ut Scripturarum cardinem jocularis sermo non fugiat; nec à præscrito palæstræ nostræ longius evagemur. Armillis in Ezechiele ornatur Jerusalem. Baruch epistolam accipit ab Jeremia. In columbæ specie Spiritus Sanctus allabatur. Itaque, ut te aliquid & piperis mordeat, & pristini libelli etiam nunc recorderis; cave, ne operis ornamenta dimittas, quæ verè armillæ sunt brachiorum, ne epistolam pectoris tui scindas, quam à Baruch traditam novacula Rex prophanus incidit, ne ad similitudinem Ephraim per Ossee audias: facta es insipiens, ut columba. Nimium, respondebis, austerè, & quod festo non convenient diei. Talibus ipsa muneribus provocasti, dum dulcibus amara sociata sunt, & à nobis paria recipies: laudem amaritudo comitabitur. Verùm ne videar dona minuisse, accepimus & canistrum cerasis refertum, talibus, & tam virginali verecundia rubentibus, ut ea nunc à Lucullo delata existimarim. Siquidem hoc genus pomi, Ponto & Armenia subjugatis, de Cerasunto primus Romam pertulit. Undè & de patria arbor nomen accepit. Igitur quia in Scripturis canistrum ficis plenum legimus, cerasa verò non est; invenimus in eo, quod allatum est, id quod allatum non est, prædicamus; opramusque te de illis pomis fieri, quæ contra templum Dei sunt, & de quibus Deus dicit: quia bona, bona valdè. Nihil quippè Salvator medium amat. Et sicuti frigidum non refugiens, calidis delectatur, ita tepidos in Apocalypsi evomere se loquitur, undè nobis sollicitius providendum est, ut solemnem diem, non tam ciborum abundantia, quam spiritus exultatione celebremus. Quia valdè absurdum est, nimia saturitate velle honorare Martyrem, quem scimus Deo placuisse jeju-